

Patri Urkizu, Madrilen irakasle

ARITZ GALARRAGA LOPETEGI

Universidad Complutense de Madrid
agalarra@ucm.es

Patri Urkizu idazlea, bai, noski, etxeko apalategian daude *Sekulorun sekulotan* edota *Zoazte hemendik!* eleberriak. Patri Urkizu apailatzailea, bai, nola ez, nola ahaztu *Jon Miranderen gutunak* edota *Agosti Chahoren kantutegia* (bertan ezagutu nuen nire arbaso urrun izan daitekeen Erle Galarragakoa). Patri Urkizu dibulgatzailea, bai, jakina, *Introducción a la filología vasca* edota *Historia de la literatura vasca* gora eta behera ibilitako aldiengatik besterik ez bada. Are Patri Urkizu aita, bai, prefosta, Urtzi adiskidearena, zeinari esker gozatu ahal izan nuen hainbat urtez telebistaz baino beste edozertaz hitz egiten zuten telebistari buruzko zutabe haiek idazteaz. Patri Urkizu horiek eta gehiago, askoz gehiago izan baita Patri Urkizu. Azken garaiotan, ordea, eta 2023ko udazkenean Madrilgo Unibertsitate Konplutentsean irakasle plaza bat atera nuenetik, beste Patri Urkizu bat gailendu zait: Patri Urkizu Urrutiko Hezkuntzarako Unibertsitate Nazionaleko, hau da, UNEDeko irakaslea; Madrilen, bistan da.

Zergatik eta euskal filologiako irakasle euskaldun erreferente batek Espainiako erresumako hiriburuan egin ibilerak ezagutu nahi nituelako, aurrekariak beti ahal dela present izan behar direlako, gogaideak aurkitzea baita munduan zehar bakar eta galdurik ez ibiltzeko modu bakarra. Patri Urkizuren kasuan, beraz, pertsonalki ezin, eta *Eskribu galduen bila. Autobiografía eta kritikak* izeneko memoria, edo eguneroko, edo kronika liburu mardularen bidez (616 orrialde, guztira) izan dut haren Madrileko ibileren berri. Ibilbide derrigorrez osagabea, ezin galde, ezin zabal, ezin kontrasta, baina ezinbestean argigarria suertatzen dena norberaren pausuak zertxobait fermuago emateko.

Madrila iritsi aurretik, ordea, Salamancan egin zituen Urkizuk goi ikasketak, Filología Románica delakoaren espezialitatean. Irakasle hasi zen gero, Donostia eta Errenteriako Institutuetan (1970-1985): «lizentziatura lortu ondoren, 1970-1971 ikasturteko urrian hasi nintzen lanean Peñaflorida Institutuan, Joaquín Forradellas Literatura irakaslearen babesean. Amara auzoan zegoen» (91).¹ Lezoko alkate ere ibili zen garaitsu hartan (1979-1983).

¹ Komatxo arteko zita hauek guztiak Patri Urkizuren *Eskribu galduen bila* (Lezoko Udala, 2023) autobiografiatik hartuta daude. Parentesi arteko zenbakiek zita aurki daitekeen orrialdeari egiten diote erreferentzia.

Testu honi dagokion gaira itzuliz, Madrilen aurretik Bordelen aritu zen unibertsitate irakasle: «Egun batez, Donostiako Antiguako frontoian konpainia onean, Xabier Olarra, Mikel Arregi eta neroni gomazko pilotaz ari ginelarik, Xabierrek esan zion Mikeli ea nahi zuen Bordeleko Unibertsitatara joan bere orde. Eta Mikelek, aurreko batean Koldo Mitxelenari esan zion bezala, bi alabak hazi eta hezi behar zituela, oraingoan Xabierri ere ezetz erantzun zion, kontuak ez zitzaizkiola ateratzen. Orduan, niri eskaini zidan Xabierrek aukera hori, *Lecteur de Langue et Civilisation Basque* izatekoa, eta nola nik ordurako hamabost urte baneramatzan institutuan, pentsatu nuen egoki etorriko zitzaidala zerbait aldatzea, bestelako esperientziaren bat edukitzea, eta horrela agian denbora gehiago izango nuela tesia bukatzeko. Beraz, baiezkoa eman nion, eta Jean Haritschelhar irakaslea Bordeleko katedra-arduraduna lehendik ezagutzen nuenez, hark pozik hartu ninduen lankide gisa» (155).

Burokraziaren ohiko paperak bete ondoren, «pasaporte, estudioetarako lan-baimena eta horrelakoak, Université de Bordeaux IIIra, geroago Michel de Montaigne deitura, iritsi nintzen. Bordeleko sarreran zegoen, Pessac inguruan. Hasieran beribilez joan banintzen, geroago merkeago ateratzen zitzaidala-eta, trenez hasi nintzen joaten. Goizeko bostetan jaiki, gosalduta, beribila Hendaiaiko geltokiko parkingean utzi, eta hantxe joaten nintzen sei etako trenetan Iparralderantz, emigranteen txartel merkea bulego berezia zeukan Castañeda jaunari erosi ondoren. Gare de Saint Jeanera heldu, eta fakultateraino zihoan autobusa hartzen nuen. Ordu erdiko bidea gutxienez eta, horrela, bederatziak ingururako hantxe egoten nintzen. Ordutegi ona neukan, bi egunetan partitua. Sei ordu euskarazko klaseak eta beste sei liburuzain» (155-156).

1987ko urtera iristen gara, hala. Doktorego tesia Koldo Mitxelena irakaslearen zuzendaritzapean burutu zuen Urkizuk: «Gasteizen aurkeztu nuen 1987ko maiatzaren 19an eta cum laude saritu ninduten, epaimahaia honakook osatu zutelarik: Jean Haritschelhar lehendakari, Patxi Goenaga idazkari, eta bokalak: Patxi Altuna, Ibon Sarasola eta Pello Salaburu» (162). Patxi Altunak etorkizuneko asmoez galdetu zion: «erantzun nion ez nekiela garbi, oraingoz Bordeleko Unibertsitatean ari nintzela irakasle, Institutuko katedrako lana uzteko baimen batekin. Dena den, ongi etorriko zitzaidala titulua eta nahi banuen EUTGen izango nuela lana, erantzun zidan modu gozo eta amultsuan» (163). Donostian, hain justu, Deustuko Unibertsitateak daukan campusean, «Patxi Altunak beste irakasle zenbaitekin antolatuak zituen Euskal Filologia eta Filologia Hispánica zeritzaten espezialitateetako lehen ikasturteak eta Hogeigarren Mendeko Euskal Literatura irakastea eskaini zidan eta, onartu nuenez, hantxe hasi nintzen klaseak prestatzen eta poesia, nobela, teatroa eta saiogintza irakurtzen, testu zaharrak ahanzi gabe. 1987-88 ikasturtea zen» (164). Ez da asko falta Madrilerako saltoa eman dezan.

1988an berean gertatu zen hori: «Iñaki Maiza pasaitarra, garai hartan Bergarako UNEDeko egoitzan zuzendaria zena, etorri zitzaidan behin galdetzera ea joan nahi nuen Madrilerako irakasle gisa, eta plaza bat sortuko zutela nire profilerako egokia, hau da, Lengua y Literatura Vascas izenekoa. Baiezkoa eman nuen, zeren eta Bordelera astero bidaiatzen hasia nintzenez, zergatik ez Espainia aldera, hizkuntza hobeto menderatzen nuelarik, eta beti

irakaskuntza ofizialaren aldekoa nintzenez... Geroago jakingo nuen, Andolin Eguzkitzak esanda, berari ere eskaini ziotela lan hura...» (173).

Hasierak nolakoak ziren, eta non egiten zuen lo (eta nola), azaltzen du labur jarraian: «Astero joaten nintzen trenez eta bi gau pasatzen nituen Plaza Santa Ana ondoko ostatu batean, non gauetan bazen Argentinatik etorritakorik isiltzen ez zenik» (173). Nola iristen zen unibertsitatera, eta nondik ibiltzen zen: «Senda del Rey, s/n, zenbakirik gabeko Erregearen xendran dago El Chino izenez ezagutzen zen eraikuntza, garai batean txinatar ikasle unibertsitarioena izana. Puerta del Solen hartzen nuen Metroa eta Moncloaraino joaten nintzen; gero Parque del Oeste delako arboladi baten bidexkatik iristen nintzen Puente de los Ingleses tren-zubiraino, eta han zegoen erregearen xendra hura. Bestetan Konplutenserantz zihoazen ikasle gazteen artean iristen nintzen Paseo Sénecara eta handik behera joaten nintzen gogoetan nire irakasgaiekin lan-lekuraino» (173).

Lehen kontaktuak zeintzuk izan ziren ere esplikatzek digu: «Berehala ohiko aurkezpenen ondoren, Jenaro Costas, bertako dekanoko eta Salamancan Mitxelenaren adiskidea izanak, euskara-programak moldatzen jarri ninduen lanean. Galegoa zen etorkiz Jenaro, zehatzago esateko Vigokoa, Latineko katedraduna, Alemanian ikasten egona, nire garaian Salamancan urte batzuk egina, eta ni bezala futbolzalea, Barçaren faboritua, gaztetan Erretereriako Touringez esaten genuen bezala, nire seme Urtzik deitzen zuen bezala EuskoBarçakoa, Realeko zenbait jokalarik han jokatzen zuten. Idazkaria Pilar Usabel gasteiztar moja sekularra nuen, urtetan aurrera zihoan benetan emakume apal eta atsegina. Geroago, María José López de Ayalak hartuko zuen idazkaritza: bere ordenako mojetan bezala agintzen zekiena, Erromatik pasatutakoa eta, beraz, Laboa monsignore ezagunaren adiskide on-ona» (173-174).

Madrilera iristeak beste leku batzuetara joateko ateak ireki zizkiola dio ondoren: «UNEDek badauka irakaskuntza sistema propioa, zeinaren parte berezia, tutoretzaz at, otsaileko, ekaineko eta iraileko azterketak diren. Areto batean biltzen ginen Filologiako irakasle guztiak, lauorgeri inguru eta, bakoitzak zerrendan zenbaki bat zuelarik, bonbo batean bolatxo zenbakidunak sarturik, denen artean zozketatzen ziren lekuak: nora joan azterketak zaintzera. Ia ehun egoitza baitzuen Unibertsitateak, Madrilekoaz aparte, eta bazitekeen zenbakiaren arabera Bergarara joatea, ia inork nahi ez zuena, edota New Yorkera, Parisera, Londresera, Bartzelonara, Albacetera edo Pontevedrara. Horrela bada, pixka bat gehiago bidaiatzen hasi nintzen, eta azterketa-lekuan biltzen ginen zori hura izan genuenak, eta edozein Fakultatekoak izan gintezkeenak: *Derecho, Física, Química, Pedagogía, Filología, Psicología, Ciencias Políticas*... Aberasgarri zen benetan aste batez bai *letretako* jendeekin bai eta *zientzietakoekin* bizitzako ordu batzuk egitea, bereizkuntza haren errotikako okerra behin baino gehiagotan kritikatu eta argitu bazigun Mitxelenak ere» (174-175).

1989. urtea alor askotan emankorra izan zela aipatzen du Urkizuk: «Alde batetik, 1989ko urtarillaren batetik aurrera UNEDen *Profesor Titular de Lengua y Literatura Vascas* nintzen, oposizio-proba gainditurik, eta zegozkion lanetan murgiltzen hasia nintzen eta, bestetik, EIEEn, hots, Euskal Idazleen Elkartearen, euskal literatura munduratzeko ahaleginetan jo eta ke nenbilen, eta Madrilen

martxan jarria geneukan *Revista de Lenguas y Literaturas catalana, gallega y vasca* delakoa, egun Interneten digitalizatua dagoena» (182). Irakurtzen ari zaren testu hau hartzen duen aldizkariari egiten dion lehen erreferentzia duzu hori, baina ez azkena.

Madrilera astero joaten jarraitzen zuen eta 1991n zenbait lan plazaratu zituen gaztelaniaz, «irakurle espainol kultuak bederen ezagutu zitzen. Bat *Introducción a la Filología Vasca*, Jenaro Costas dekanook eginiko hitzaurre batekin, non esaten zuen, *constituirá una herramienta imprescindible para nuestros alumnos, pero también para cuantos estudiosos deseen adentrarse en el conocimiento de esta lengua milenaria*. Eta Mitxelenaren oroitzapenarekin bukatzen zuen, maisuaren adiskidantza eta *su aguda crítica y su innata “libertas”* eskertuz, alegia, haren iritzi zorrotza eta etorkizko liberaltasuna» (191). Ikerketetan ere jarraitzen zuen, «Madrileko Liburutegi Nazionalean, eskuizkribuen *Sala Cervantes* bisitatzen, *Archivo Histórico Nacional* delakoan, Madrilero Museo Navaleko Vargas Ponce Bilduma arakatzen, Biblioteca Francisco Zabalburu, Ateneoko eta CSICEko liburutegietan entretenitzen eta denbora pasatzen...» (197-198). Eta liburu aurkezpenetara joaten: «Gehienetan aurkezpenak *Blanquerna* katalan liburu-dendan izaten ziren eta *cava* batez bukatzen, hain baitzuten katalanek leku egokia Madrilan gauza hauetarako, lehenik Serrano kalean eta gero Alcalá kalean *Círculo de Bellas Artes*en pare-parean; euskaldunek, berriz, sagardotegiak besterik ez; edo bai, *Euskal Etxea*, Jovellanos 3an, Zarzuela teatroaren aurrez aurre» (202).

Hain zuzen, Pello Aranburu lagunarekin, adibidez, «noizbehinka Euskal Etxeako *Txoko* tabernan biltzen ginen basoerdi bat edatera eta euskal munduaz hitz egitera. Hala 1997ko urtarrilaren 22an bertako ekitaldi-aretoan aurkeztu nuen *Gramática de la Lengua Vasca*. Pello, Julia Butinyà, Pepe Romera, UNEDeko Filologiako dekanoa eta ni. Gelditu zaidan fotografian lehen lerroan Jose Joan Gonzalez de Txabarri, garai hartan Kongresuko diputatu eta gero Gipuzkoako ahaldu nagusia izango zen EAJko politikaria ikus daiteke. Oroitzen naiz gramatika moldatzeko zein euskalki erabili nuen galdetu zidatela eta *denak* erantzun nuela» (226).

Eskribu galduen bila liburuak, definitiboki, egunkari forma hartzen du 2000. urtetik aurrera, irakurriko dugun sarrera bakoitzak data konkretu bat darama eta. Urte hartako ekainaren 2ko sarreran, hauxe dio: «Jenaro Costas Rodríguez adiskideak, lehenik dekanoa bezala eta gero errektore gisa (1995-1999), izendatua zuen Julia Butinyà bulegokidea *Vice-rectora de metodología, medios y tecnología*; hark liburu-edizioen zuzendari izatea proposatu zidan (garai hartan urtean 1.400 liburu plazaratzen zituen UNEDek), baina Margarekin kontsultatu ondoren, lan horrek Madrilan bi gau baino gehiago egotea eskatuko zidan, ezezkoa eman nion, baina errektoretzan beti oso harrera adeitsua izan nuen, nire egitasmoak eta egindako lanak begi onez epaitzen zituzten eta aurrera ateratzen ziren» (259-260).

Urriak 18koan, Urkizuren bi pasio agertzen dira batera, literatura eta gastronomia, gogo-gorputzarentzako elikagai: «Lan-orduak bulegoan eman ondoren, lankide batek zentrora inguratzen nau eta Quevedo plazan uzten nau. Bueltaxka bat eman eta *La Cruz de Malta* zerbezeriako terrazan eseri naiz,

bakailao keztatuz ondu kanapea zerbezarekin konbinaturik. Luis Landeroren *El Mágico Aprendiz* eleberria irakurtzen ari naiz. Gogoki dastatzen dut bere gaztelania aberats, garbi eta ixtorioak modu kritiko ironikoan kontatzeko grazia eta ahalmena. Gero Euskal Txokora noa afaltzera. Garai batean beterik egoten zen, Jesús Calderónek sukaldari-lanak egiten zituenean, baina gaur bakar-bakarrik nago. Musika ere ez da batere erakargarria eta afariak hotz eta ezkor uzten nau» (267).

Azaroak 7an, fakultateko jan-lekuan bazkaltzen du: «Nire bandejarekin banoa non eseri bilatuz eta hantxe ikusten ditut Antonio Dominguez Rey, Ana Jimena eta Conde delako ahobero harroputz bat. Honek esaten du, *el euskera no lo saben ni los propios salvajes*. Ana Jimenak, *nunca he oído hablar el gallego*. Hitzok entzuteaz nazkatuta, duintasunez bandeja hartu eta altxa egin naiz beste mahai baten bila. Barkamen eske etorri zaizkit berehala eta beren mahaira itzultzeko eskatu didate. Hauek entzun beharrak!» (269).

2001eko azaroak 4an, futbol partida baten aitzakian orain, beste behin adierazten du kultura periferiko deituetako kideek Erresumako hiriburuan nahi baino maizago sentitu behar dutena: «Real Madrid vs Barça futbol partidua ikusten ari naiz Santa Isabel kaleko Espronceda tabernan. Bete-betea dago. Hierro defentsa bereak eta bi egiten ari zaizkio menderatu ezin duen Rivaldori. *Negro, lárgate, sácale la tarjeta al negro, mátalo*. Horrelako oihuak entzuten ditut nire aldamenean burgeskume itxura duten gazte batzuen ahotik. Komentario apal bat egin dut eta erantzun didate, *vete a verlo a Barcelona*. Barça galtzen ari da. Ez dago giro, bortizkeria sumatzen da airean... Ostatu galego batera joaten naiz afaltzera. Salda, olagarroa eta ribeiro-kikera. Oroitzen naiz Galeuzkako jardunaldiez eta nola M.L.-k honako eskaintza idatzi zidan liburu batean: *Beti geldituko zaigu Galeuzca*» (289).

Martxoak 14ko apuntea askoz ere bareagoa da: «*Círculo de Bellas Artes*. Igande bazkalondoa da eta Tyssen bisitatu ondoren, hemen nago erositako koadernotxo zirriborratzen. Nire sentimendu, ohar eta gogoetez betetzen. Badirudi aspalditxo honetan zamarran koadernoren bat ez badaramat zerbaiten falta sentitzen dudala. Arratsaldeko lau eta erdiak dira. Aski baketsu dago une honetan saloia. *La Pecera* kafetegia. Kafea eta whiskia eskatzen dut ernagarri gisara. Sarrera, ohi bezala, euro batez ordaindu dut eta *Minerva* albiste aldizkaria jaso. Marlboro zigarro bat piztu dut eta hautsontzia aldameneratu. Nire eskuinean, etzanda larru-hutsik marmol zurizko eskultura. Andere bat. Modernismoaren garaiak» (296). Abenduak 10ekoa ere, lerro beretik: «*Vinícola Mentrídana*, edo Unn-en taberna. Fakultatean egindako lanez atsedean hartzen ari naiz bakar-bakarrik. Mostradorean basoerdi bat *Solagüen*, eta tapa batzuk. Madrid euria ari duenean oso desatsegina gertatzen da. Une honetan suediar adiskidearen ostatu hau jende gaztez bete dago, ia denak beren zinema, teatro, literatura, arazoez mintzatzen. Era berean musika flamenko ona entzuten da paradisu txiki bat dirudien gune honetan. Gazte ederren uhartean» (304).

2003ko otsailak 19an beste erreferentzia bat egiten dio aldizkari honi: «*Blanquerna*, Generalitateko liburu-dendan gure errebistaren (*Revista de lenguas y literaturas catalana, gallega y vasca*) VII. alearen aurkezpena. Beti bezala, dekanoa, Julia, Joan eta neroni mahaian. Betiko aurpegiak, ez da

hizkuntza hauenganako apopilo berririk sortzen. Beraz, bukatutakoan ohiko baikortasunez, *cava* bat, eta adiskide bakan batzuekin afaltzera» (306-307).

2004ko bi apunte ekarriko ditugu hona. Maiatzak 18: «Euskal Etxean egiten dugu Galeuzkaren orain arteko hizkuntza eta literatura libururik mardulenaren presentazioa. *Introducción a las lenguas y literaturas catalana, gallega y vasca*. Aldamenean ditut Josep-Antoni Ysern katalana eta Manuel Rodríguez galegoa, eta gure hizkuntzen ezagutarazteko eginiko lanak aipatzen ditut. Azken finean, ez dugula UNEDen izpiritua eta Konstituzioaren hirugarren artikuluko hirugarren atalak dioena betetzen baizik. *La riqueza de las diferentes variantes lingüísticas de España es una herencia cultural que será objeto de respeto y protección especial* dioena. Nola Espainia, Europa eta Humanitatearen ondare eta, horrenbestez, kultura unibertsalarena den euskara, eta bere galerak Espainiako Prehistoria eta historiaren ezagutzan giltzarri funtsezkoenetarikoa den elementua galtzea ekarriko lukeela. Denok aberastu gaitezkeela eta behar dugula Bestearen ezagutza sakonago batekin, elkarren arteko komunikazio *adeitsuago, kultuago, toleranteago eta libreago bat osatu*. Diskurtso ezberdinen ondoren, Patxi² Aranbururen eta Euskal Etxearen eskuzabaltasunez ardo nafarra dastatzen dugu pintxo batzuekin harmonia onean» (317).

Abenduak 16an bi enkontru aipatzen dira: «Lehenik, Plaza Olabiden Madrileko adiskideekin, Txema eta Elena arkitektoekin, Fernando editorearekin, Laura psikologoarekin eta Teresa historia irakaslearekin zerbeza batzuk edaten, zertxobait jaten eta egoera politikoa komentatzen egon naiz. Oso kritikoak dira gobernatzen gaituztenekin eta arrazoirik ez zaie falta. Arazoa, ohi bezala, nola kontra egin hauteskundeetarik at. Gero, Gaztambide kaleko *Restaurante Sazadonen* departamentuko enafaria. Beraz, euskaldun jatorrizko gizonak utzi zuten bere txertoa Madrileko kale eta plazen izenetan. Jenaro ohitura onak berreskuratzen hasi da eta bi brindis egin ditu. Bat Marijose López de Ayalaren, lankide hilaren oroimenez, eta bestea berriro departamentuko zuzendaritza hartu duelako. Aldamenean nengoen eta galdetu diot zein izan daitekeen UNED instituzioaren etorkizuna. Antza denez, dagoen-dagoenean utzita bere egungo funtzionamenduan hobe aldaketa egiten hastea baino» (322).

2008ra salto eginez, zera apuntatu zuen urtarrilaren 16an: «Madrileko Euskal Etxeako Jon Zaballa Uruga zuzendariarekin hitz egin dut, beti bezain adeitsu, eta bat etorri gara bertako aretoan egingo dugula UNEDeko zenbait ikerketan lanen aurkezpena. Baldintza bakar batekin, alegia gonbidapena gutuntxoan gure unibertsitatearen aldamenean bertako armariaren irudia ezarriko dugula, horrela elkar-lan bat dela adieraztearren. Fakultateko dekanoa, latinista eta poeta ona den Antonio Moreno Hernándezek hartu du hitza, etxeko lehendakariaren agurraren atzetik, katalan-galego-euskararen zabalkundeaz burutzen ari garen lana gorai patuz. Gero liburuak aurkeztu ditugu. Julia Butinyàk, *Nova antologia de la Literatura catalana*; Manuel Rodríguez Alonsok, *Diccionario Fraseológico castelán-galego*; eta neuk (...) *Teatro popular vasco. Manuscritos inéditos del siglo XVIII. Estudio y edición*. Dena oso ongi atera da eta, txaloen ondoren, *Txoko* tabernan ardo bana

² Uste dugu Pello esan nahi zuela, artikulua honetan berean jada agertu den Euskal Etxeko kidea.

edo bina dastatu dugu denok. Baina ez da horretan bukatu hainbeste lan eman didan liburuarena, zeren eta lankideen batzar tipia bildu baitut nire inguruan, Irizar goiko jatetxe dotorean. Pako Gutiérrez Carbajo eta Clara Sánchez, Pepe Romera, Miguel Ángel Pérez Priego eta bere adiskide Biki, Vicente Granados eta Anjelita, Brigitte Leguen, Alicia Yllera eta ni. Ez dakit norbait ahazten dudana, ez dut uste, baina azpimarratu behar dut bisiguari ohoreak egin dizkiotela denek, eta lagunarteko solasa benetan alaia eta interesgarria izan dela» (391).

2009ko urtarrilaren 1a Madrilen pasa zuen Patri Urkizuk. Ez bakarrik: «Urteberri eguna. Marga prestatzen den bitartean nire oharrak idazten ditut koaderno beltz tipi batean, luma zorrotz edukitzearren, kamusteko arriskua baitu. Gaurko plana samurra da, ia leku gehienak itxita egongo direnez. Paseatu eta Edelweissen bazkaldu. Trena hartu eta gaueko bederatzi eta erdietarako etxean. Egun honetako fotografien artean badaukat bat *El Retiro*ko sarreran hartua, bizkarra Barojaren eskulturaren oinarrian ezarrita, txamarra, bufanda eta panazko galtzak ditudalarik jantzita eta Plok berokia eta txapela. *Madrid A Pío Baroja. 17 Marzo 1980*. Gazte-gaztetandik asko estimatu izan ditut Serafinen semearen narrazio-motak. Noizbait iritsiko ote naiz haren nobelatxoren baten estiloa imitatzen ikastera, edo hobeto esatearren, hark sortzen duen pertsonaiekiko interesa piztera? Baina ereduak ez zuen beste zer egitekorik idazteko, El Retirotik paseatzea baizik, eta guk ez ote dugu bestelako libertimendu gehiegiko?» (409).

Martxoaren 24an liburu bat aurkeztu zuen: «Gaur Lavapiés ondoko *Tribulete* kalean dagoen UNEDeko egoitzan, *Escuelas Pías* deituan, *Poesía Vasca. Antología bilingüe* 676 orrialdeko liburu mardula aurkeztu dut. (...) Aurkezpen-mahaian, Mercè Boixareu errektoreordea, *Rutas Literarias y Artísticas* programako zuzendaria, Antonio Moreno, Filologiako dekanoa eta Miguel Ángel Pérez Priego, Erdi Aroko eta Errenazimentuko poesian aditua. Etorri direlako denei eskerrak eman ondoren, elebidunetan egin ohi diren saioak aipatzera pasatzen naiz egungo gaian, hau da, euskal poesiaren edizio elebidunetan. Azken hoguei urteotan Julia Butinyàrekin eginiko elkarlana ere aipatzen dut, eta On Kixoteren itzultzaile den Pedro Berrondoren hitzak gogoratzen ditut galdetu ziotenean zergatik eman zituen hiru mila ordu inguru itzulpen lanean:

Maitasunak barkatzen ez duelako, es decir, porque el amor no perdona... no escribo en euskera porque esta lengua tenga una larga o corta vida, sino porque es mi vida... No me duele el haberle dedicado tantas horas al Quijote, al contrario estoy muy orgulloso de ello. [...] El País Vasco debiera hacer examen de conciencia y las paces con Castilla. Los vascos tienen cierta tendencia hacia Castilla, hacia Salamanca. Ahora, sin embargo se va en búsqueda de luces a Alemania...

Eta erreibindikazio unea ere iritsi zait aipatu dudalarik Carlos Alvar eta Jenaro Talensek Galaxia Gutenbergen argitaratu *Locus Amoenus, Antología de la Lírica medieval de la Península Ibérica*, non sartu dituzten latinez, arabieraz, hebraieraz, mozarabez, okzitaneraz, galaiko-portugesez, gaztelaniaz eta katalanez idatzitako poemak, ahantzi dituztelarik, ohi bezala, euskarazkoak. Ezjakintasunaren eta axolakabekeriaren emaitza. Eta ohiko topikoak periferiaz, eta euskara hizkuntza uhartea dela, *lengua isla*, kritikatu ditut, zeren alde batetik

beti da bestea periferia, eta uhartea baino areago Euskal Herria Santiagoko bidean pasaleku ohikoa izan baitzen mendeetan. Saio honetatik Pérez Priegoren hitzekin gelditu naiz pozik benetan, hots, aitortu duenean harri eta zur gelditu dela euskal poesiagintzan zenbat poeta eta zein kalitate onekoak diren ikusita, *tantos y tan buenos...*» (410-411).

Donostia eta Erreenteriako institutuetan hasitako ibilbidea, Bordelelik pasa eta gero Madrilera ekarri zuena, bukatzen hasteko tenorea da, ezinbestean. Urriak leian zera dio: «Ikasturte honetan, alegia, 2009-2010 jubilatzen baita Marga, eta UNEDek eskaintza egin digunez aurre-erretiro bat 70 urteraino, ia soldata osorik ordainduz, elkarrekin jubilatzea erabaki dugu, hau da, belaunaldi berriei lekua uztea lan posturik ukan dezaten. Beraz, neurri batean amodioak eragin jubilazioa dela esango nuke, zeren eta horrela, nahi ditugun bidaiak egin genitzakeen eta ez ibili nahitaez astero Madrilera joan-etorrian. Ordezko lanak burutu ditzan, gomendatu Arantzazu Fernández institutuko katedraduna hartu dute» (417).

Eta azaroak 17an, beste hau: «Filologia Klasikoan jardun dudanez hogeita bat ikasturte hauetan, *Colaborador Honorífico* izatea eskaini dit bertako zuzendaritzak, ohorezko kolaboratzaile, eta beraz, urte hauetan guztietan izandako harrera eskertuz, onartu egin dut. Bai eta halaber, gure errebistan, alegia, *Revista de lenguas y literaturas catalana, gallega y vascan* Erredakzio Kontseiluko partaide izatetik Ohorezko Kontseiluko partaide izatera iragan naiz Xesús Alonso Montero eta Antoni Maria Badia i Margarit doktoreekin, zeina benetan ohore handia den horrelako jakintsu handien aldamenean agertzea» (418).

Madrilerako joan-etorriek ez dute etenik, hala ere, nahiz ez izan irakasle gisa. 2014ko urriaren 20ko sarrerak haxe jasotzen du: «*SERTA*, Antonio Domingok zuzentzen zuen poesia-errebista begiratzen izan naiz, nire bibliografian dauzkadan hutsune batzuk betetzearren. Eta 2008-2009ko alean, Antoniok egindako elkarrizketan honako galdera egiten dit, *¿el mejor recuerdo de tu actividad profesoral e investigadora?* Eta ongi pentsatu ondoren erantzuten diot, egunorokotasuna dela. Lankide eta ikasleekiko harremanak, hala nola erabat ahaztutako edo galdutako euskal testuak topatzea eta haiek jendeari ezagutaraztea» (581). Ez zait iruditzen irakaskuntzari (besteak beste) eskainitako bizitza oso baten laburpenik txarrena.

Patri Urkizuk Madrilekin izan zuen irakasle harremana (kanpoan utzi ditugu, adibidez, Espainiako Sari Nazionaleko epaimahaietan izandako esperientzia guztiak) jasotzen saiatzen den testu hau bukatzeko, 1994ko oroitzapen bat ekarriko dugu. Urte hartan Arabako Foru Diputazioak antolatzen zuen Becerro de Bengoa entsegu saria irabazi zuen Urkizuk, *Exiliatuok ez gara inongoak* izeneko lanarekin: «galdera batzuk egiten nituen aitzinsolasean. Zer-nolakoa da benetan erbestea? Zer da exilioa? Leku bat? Garai bat? Pena-sentimendu bat? Malenkonía mota bat? Eta nire Bordeleko eta Madrileko joan-etorriak zer ziren? Zer exilio mota? Emigrazioko bidea hartu zutenen artean baziren pobreak, errogabeak, desertoreak, abenturazaleak eta baita engainatuak ere, baina exilioak arrazoi politikoak zituen, hala ere; zein zen nire egoera?» (207-208). Galdera horiekin bukatuko dugu testu hau, erantzunak lortzen saiatzeko modu bakarra delakoan, galdera berriak ekarriko dituzten irakazunak. Horra hor Patri Urkizuren beste irakaspen bat, ez seguraski azkena.